

Dr. DERYA ALTUN

Proje: YUKADER Ekibi

EŞİTLİK MÜCADELESİNDE BELEDİYELERİN ROLÜ (NEREDE?)

YUKADER
Yüksekova Kadın Derneği

Hollanda Kraliyeti

MATRA insan hakları fonu kapsamında desteklenmektedir.

Bu yayın Hollanda Büyükelçiliği MATRA İnsan Hakları fon programı desteğiyle yürütölen bir proje kapsamında hazırlanmıştır. Bu yayının içeriğinden yalnızca Yüksekova Kadın Derneği sorumlu olup herhangi bir şekilde Hollanda Büyükelçiliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

This publication has been prepared within the scope of a project carried out with the support of the MATRA Human Rights funding program of the Embassy of the Netherlands. The contents of this publication are the sole responsibility of Yüksekova Women's Association and do not necessarily reflect the views of the Embassy of the Netherlands.

Baskı Hazırlık
Karınca Ajans

ISBN: 978-625-95446-0-1

Basım Yeri: Hazar Ofset Matbaacılık
Sertifika no: 48999

Baskı: 2024

Adres: Dr. Mediha Eldem Sokak 56/1 Kızılay/Ankara
Tel: 0 312 431 54 83 / Faks: 0312 431 54 84
www.karincayayinlari.com
info@karincaajans.net

İçindekiler

Önsöz	V
Önsöz	VII
Giriş	1
Neden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği?	4
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yerel Yönetimlerin Konusu mudur?	7
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Savunuculuğunda Yerel Deneyim Örneği: YUKADER Pratiği	9
<i>Cinsiyet Eşitliği için El Ele Projesi</i>	10
<i>Eşitliğe Duyarlı Kent: Hakkari Projesi</i>	17
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı- Eşitlikçi Kent için Öneriler	46
<i>Yerel Yönetimlere Politika Önerileri</i>	46
<i>Kadın Örgütlerine Öneriler</i>	47
<i>Merkezi Yönetime Öneriler</i>	48
Sona Doğru	51

Önsöz

İster kentte ister kırsalda yaşasınlar kadınlar, kentteki karar alıcıların politikalarından doğrudan etkilendirirler. Bir köyde veya merkeze uzak bir mahallede yaşasa da kadınlar, kaynaklara erişim bakımından örneğin ulaşım, su, kreş, yaşlı ve engelli hizmetleri vb. çok sayıda kararın var olup olmamasına, varsa bile kendilerinin ihtiyaçlarına göre belirlenip belirlenmediğine göre yaşamlarını sürdürürler. Bu politikaların birçoğu, yakın zamana tamamen merkezi idarelerin sorumluluğundaydı ancak son zamanlarda merkezi kurumların yanı sıra belediyelerin hizmetleri arasında da yerini aldı. Tam da bu sebeple, yerelde karar alıcıların toplumsal cinsiyete duyarlı olması, kadınların yaşamlarının daha iyiye gitmesinde belirleyici konumdadır. Bu kitap, yerelde karar alıcıların toplumsal cinsiyet politikalarını anlamak, geliştirmek ve kadınların daha önceki çalışmalarla belirlenen ihtiyaçlarını karşılamak üzere mekanizmalar geliştirilmesine destek olmak amacıyla hazırlandı. DEMİS'in İzmir'de, YUKADER'in Hakkari'de yürüttüğü projeler ve savunuculuk çalışmaları bir yandan kadın dayanışmasının ülkenin her yerinde birlikte ve paylaşarak yürütülmesinin gücünü gösteriyor, diğer yandan yerel özelliklerimiz ve dinamiklerimiz farklılaşsa da konu kadın hakları ve kadınların kaynaklara erişimi ve eşit yararlanması olunca ne denli benzeştığımızı gözler önüne seriyor.

Bu sebeple, daha çok dayanışma, daha güçlü kadın örgütleri ve sahadan edinilen bilgilerin derlenmesi, hem kadınlar için hem de karar alıcılar için yol gösterici nitelikte olacaktır.

Bu kitabın hazırlanmasında, alan çalışmasını gerçekleştiren YUKADER ekibinin çok emeği var. Tüm ekibe, kitabın kapak tasarımında emek veren Şevval Tarakçı'ya ve Gizem Özkazman'a, her zaman birlikte çalışmaktan büyük keyif aldığım Prof. Dr. Derya Şaşman Kaylı'ya kitabın okumasını yapıp önerilerini sunduğu için içtenlikle teşekkür ederim. Kadınların bilgisini ve deneyimini kalıcılaştıran, paylaşan ve birbirimizden öğrenmemize vesile olan her çalışma toplumsal cinsiyet eşitliğine bir nefes ve cansuyu niteliğinde. Bu çalışmanın da özellikle yerel politikaların cinsiyet temelli geliştirilmesine katkı koymasını umuyorum. Dayanışmayla,

Dr. Derya Altun

Önsöz

Elinizdeki bu kitapta anlattığımız çalışmamız, Hakkari’de kadınların kendi kentini yaratması için ilk olma niteliğindedir. Yüksekova’da başlattığımız feminist hareketi diğer ilçelere yaygınlaştırarak tek ses olmak ve dayanışmamızı daha çok büyütmek istiyoruz. Bu çalışma bizim için hem belediyelerde ihtiyaç tespiti hem de aslında belediyeler kadın alanında neler yapıyor veya neler yapmalı konusunda yol haritası niteliğinde. İstiyoruz ki, bu alanda çalışma yapacak diğer kadın örgütleri, belediyeler ve merkezi idare birimleri için de aynı nitelikte olsun.

Şunu biliyoruz ki;

Kadın kendi mücadelesini başlattığı anda bir şeyler değişmeye başlıyor. Kadın mücadelesi kadınlar tarafından yürütülecek bir mücadele, kadın mücadelesine inanan erkekler de var tabii ki. Var, onlar da omuz verecek bu mücadeleye. Bütün kamu sektöründe, özel sektörde, siyasette kadınların daha fazla yer alması gerekiyor. Değişim yerelde oluyor. Yerel yönetimlere düşen neler var. Bunu tespit ederek onlarla yerel yönetimlerle çalışmak bizi çok heyecanlandırdı. Değişim şart. Çünkü biliyoruz ki, Eşitlikçi ve Şiddetsiz Bir Kent Mümkün.

Yüksekova Kadın Derneği (YUKADER), her türlü ayrımcılık, şiddet ve yapısal hiyerarşiden uzak, özgürce gelişebilen, katılımcı bir toplumu için cinsiyetçi

sistemin şekillendirdiği kültür ve geleneklerin kadın ve çocuklara zarar veren uygulamalarını tespit etmek, alternatiflerini geliştirip uygulanabilir olmalarını sağlamak amacıyla 2018 yılında Hakkâri, Yüksekova'da kurulmuştur.

Kentte kurulan ilk sivil kadın kuruluşu olan YUKADER'in temel hedefleri şu şekilde sıralanabilir:

Toplumun tüm kesimlerinde, toplumsal cinsiyet rolleri ve bu roller sonucunda yaşanan şiddet ve ayrımcılık konusunda farkındalık ve duyarlılık yaratmak,

Kadınların şiddeti tanınmasını ve şiddetten korunmasını sağlamak,

Kadınların temel haklarından yararlanmalarını ve kamu hizmetlerine erişimini desteklemek,

Geleneksel eğitim yöntemlerine alternatif yaklaşımlar geliştirmek ve uygulamak,

Kadınların ekonomik hayata katılımını desteklemek.

Kurulduğundan bugüne değin, kamu kurum ve kuruluşlarıyla sahada aktif çalışmalar yürüten Yüksekova Kadın Derneği aktivistleri olarak, kadınlarla yaptığımız görüşmelerde taleplerin bir kısmının muhatabanın aynı zamanda belediyeler olduğunu fark ettik. Bizler de kendimize "benim kentim nasıl olmalı?" sorusunu eşitlik penceresinden sorduk. Benzer sorular ve sorunlar farklı kentlerde yine kadınlar için geçerliydi. Bu durumu, Türkiye'de kadın örgütlerinin katılım sağladığı toplantılarda

diğer kadın örgütleriyle yaptığımız görüşmelerde karşılıklı paylaştık. Bu kitabın yazarı olan Dr. Derya Altun, başka bir kentte, ülkenin diğer ucunda bir derneğin başkanlığını yürütüyordu. İzmir’de yaşayan kadınların da kentsel hizmetlerden eşit bir şekilde yararlanamadığını, belediye hizmetlerinin tüm kentlilerin erişimine eşit mesafede olmadığını dile getirdi. Bu sebeple, İzmir belediyeleriyle yürüttükleri projeden söz etti. Kadın deneyimlerini paylaşmak kadar kadın örgütlerinin deneyimini paylaşmak, ortak sorunlar karşısında nasıl bir mücadele sürdüreceğimizi konuşmak da bizleri güçlendiriyor. YUKADER, halihazırda çok sayıda çalışma yürüterek Hakkari’li kadınların sorunları, sorunların kaynakları ve olası çözüm önerilerine ilişkin bir bilgi ve birikime sahip olmuştu. Bizler de, güçlerimizi birleştirerek bu projeyi hayata geçirmeye karar verdik. Bu proje ile Hakkari’deki kadınlar için fırsat eşitliği yaratmak, kadınların sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamın her alanında güçlenmesine katkıda bulunmak istedik.

Güneş ilk önce Hakkari’de doğuyor. Hakkari’de başlattığımız bu çalışma ile tüm Türkiye’ye örnek olmayı ve kadınlarla dayanışmayı büyütmeyi umuyoruz. Biliyoruz ki, güneşi kadınlar doğuracak.

YUKADER Proje Ekibi

Giriş

Eşitliğe Duyarlı Kent Hakkari Projesi; Yüksekova Kadın Derneği yürütücülüğünde Kalkınma Göç ve Sosyal Politikalar Derneği (DEMIS), Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca Belediyesi ve Esendere Belediyesi işbirliğinde gerçekleştirilmiştir¹.

Bu projenin fon sağlayıcısı MATRA İnsan Hakları Programı'dır. Hollanda Hükümeti tarafından sağlanan ikili işbirliği programlarından biri olan MATRA İnsan Hakları programı, AB'ye aday ülkeler başta olmak üzere, AB'ye potansiyel aday olan ülkeler ve AB'nin komşuluk politikası uyguladığı ülkelerde sosyal değişimi desteklemeyi amaçlar. Bu kapsamda, çoğulcu ve demokratik bir toplumun gelişmesini sağlayacak proje bazlı faaliyetlere odaklanır.²

Bu projede, yerel düzeydeki sivil toplum örgütleri, kamu kurumları ve yerel yönetimlerle yapılacak

1 Proje 15.09.2023 - 15.03.2025 tarihleri arasında uygulanmıştır.

2 <https://www.icisleri.gov.tr/matra-projesi> Erişim Tarihi: 02.10.2024.

çalışmalar neticesinde, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalık yaratılması ve yerel yönetim politika üretme, planlama süreçlerine toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin dahil edilmesiyle, kadın dostu kentlerin oluşabileceği bir ortamın geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Böylelikle, eşitlik alanında çalışan bir STÖ olarak YUKADER'in savunuculuk ve yerel yönetimlerle işbirliği konusunda kapasitesinin geliştirilmesi mümkün olacaktır. Bu sırada Hakkari'de kamu-yerel idareler ile diğer STÖ'lerin toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığı konusunda kapasitesi de gelişecektir. Söz konusu kurumların toplumsal cinsiyet temelli değerlendirme ve politika üretme becerisi kazanmaları beklenmektedir. Özellikle yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyete duyarlı stratejik plan ve yerel eşitlik eylem planı hazırlanması, yerel mekanizmaların kurulmasıyla kadınların yerel karar alma mekanizmalarına katılımlarının artırılması hedeflenmektedir.

Projenin ortaklarından Kalkınma Göç ve Sosyal Politikalar Derneği (DEMIS), 2017 yılında İzmir'de kurulmuştur. DEMIS, toplumsal cinsiyet eşitliği, göç, engelli hakları vb. konularında faaliyet göstermektedir. Bu kapsamda yürüttüğü projelerin sonuncusu, Cinsiyete Duyarlı Kentler'dir. İzmir'de 6 ilçe belediyesinde çalışmalar yürütmüş ve

hazırlanan ihtiyaç analizi sonuçlarına göre eğitimler düzenleyerek kapasite güçlendirme çalışmaları yürütmüş, 2 pilot ilçede cinsiyete duyarlı veri geliştirilmesini sağlamıştır.³

Bu projenin yerel yönetim ortakları, Yüksekova Belediyesi, Şemdinli Belediyesi, Çukurca Belediyesi ve Esendere Belediyesi daha önce de toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bazı çalışmalar yürütmüş; ancak bölgenin siyasi yapısı gereği dönem dönem bu çalışmalar sonlandırılmıştır. Bu proje başladığında, belediyelerin hiçbirinde eşitlik birimi, kadın-erkek eşitliği ihtisas komisyonu, kadın-aile müdürlüğü yoktur.

2024 yerel seçimleri sonrasında paydaş belediyelerde yaşanan başkan, üst yönetim ve parti değişiklikleri kentin tüm politikalarında olduğu gibi, kadın politikaları üzerinde de etkili olmuştur. Projenin devam ettiği sürede de, kadın politikalarında değişiklikler olacağı, yapılan görüşmelerde dile getirilmiştir. Bu politikaların toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir yaklaşımla belirlenmesinde,

3 Sürdürülebilir kalkınmanın temel üç ögesi olan “ekonomik”, “sosyal” ve “çevresel” boyutunu gözeterek kalkınma, kentsel ve kırsal alan, iltica ve göç, toplumsal cinsiyet başta olmak üzere, evrensel olarak kabul edilmiş temel hak ve özgürlükler temelinde eşitliğin sağlanmasına; sağlık, eğitim, aidiyet, toplumsal cinsiyet eşitliği, politik sorumluluk ile katılımı içeren sosyal hizmetlerin yeterli düzeyde gerçekleştirilmesine katkıda bulunacak şekilde gerekli gördüğü her tematik konu üzerinde bilimsel inceleme ve araştırma yürütmek; bu doğrultuda ulusal, bölgesel ve uluslararası işbirlikleri, bilimsel inceleme ve araştırmalar yapmak amacı taşır. Bknz: <https://demis.org.tr/page/demis-gender/>

kadın örgütlerinin yerel yönetimler üzerinde yaratacağı baskı ve savunuculuk önemlidir.

YUKADER, 2018 yılından beri Yüksekova ve civarındaki kentlerde, toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların geliştirilmesi için gerek merkezi gerekse yerel yönetimlerle çalışmalar yürütmektedir.

Neden Toplumsal Cinsiyet Eşitliği?

Toplumsal cinsiyet, Simone De Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur." ifadesinde de vurguladığı gibi, inşa edilen bir kavramdır ve kültürel olarak inşa edilen kalıplar, anlamlar ve formlardan oluşur. Beauvoir, "İkinci Cins" adlı feminist yazının en önemli eserlerinden Kabul edilen kitabında, kadınların rollerinin yüzyıllardır sürmekte olan ve kadınlar tarafından da benimsenmiş olan toplumsal önyargı ve geleneklerden oluştuğunu ve aslında hiç de doğal bir süreç olmadığını vurgular (Beauvoir, 1993). Birlikte inşa edilen "kadın olma", "erkek olma" hali, birinin diğerine üstünlüğünü anlatan bir kurgudur. Kadın ve erkek olma durumu, aslında birlikte inşa edilir ve birinin ötekine üstünlüğü şeklinde formüle edilen güçlü bir kurguyu içerir. "Kadın olma" karşısında "erkek olma" yani erkeklik, doğum sonrasında "erkek olma"yı öğrenmekle başlar, nasıl oturup kalkacağını, nasıl davranacağını,

nasıl bir beden diline sahip olacağını, hangi konularla ilgileneceğini, kimlerden hoşlanacağını, nasıl bir aile babası olacağını, nasıl bir erkek evlat olacağını, nasıl bir koca olacağını ve ailesini nasıl yöneteceğini, nasıl bir cinsel yaşam sürdüreceğini, nasıl düşüneceğini ve hissedeceğini şeklinde sıralanabilecek kalıplarla öğretilir ve öğrenilir. Buna karşın “kadın olma” yani kadınlık, henüz erken çocukluktan itibaren nasıl oturup kalkacağını, ne zaman konuşacağını, hangi konularda konuşabileceğini, ev işi, yemek yapmak, yemek masasını hazırlamak vb. işlerde anneye yardımcı rolün yanı sıra derslerine çalışması gerektiğini, kavgadan ve itirazdan uzak kalıp hanım hanımcık olmasını, genç bir kadın olarak yapabileceklerini, akşam ve gece saatlerinde gidebileceği yerlerin sınırını, kendisi gibi davranabilen hemcinsleriyle arkadaş olabileceğini, ekonomik bağımsızlığı olsa bile ev içi ve aile bakım sorumluluklarını aksatmaması gerektiğini, giyimini kuşamını belirleyen çok sayıda kalıpla birlikte toplumsal cinsiyet rollerini ve her bir cinsiyetin görevlerini belirler ve böylece toplumsal kurgu tamamlanır. Söz konusu roller ve görevler ve bunlara verilen değerler, kendi aralarında eşitsiz bir ilişki yaratır. Erkeklerin “görev ve sorumlulukları”, kadınlarınkinden “daha büyüktür, zordur, önemlidir.” Erkekler, güçlü, bağımsız, kendine güvenen, cesur, realist gibi olumlu anlam yüklenen

sıfatlarla anılırken, kadınlar, duygusal, kararsız, zayıf, bağımlı, cesaretsiz gibi negatiflik barındıran sıfatlarla bütünleştirilir. Erkek ve kadının bu tanımların dışına çıkmaları nadiren görülür, bu “sapma hali”, davranışın algılanma biçimine göre yorumlanır. Örneğin, ev işleri yapan bir erkeğe verilen tepki ile geç saatlerde eve gelen bir kadına verilen tepki birbirinden çok farklı olur. Gündelik yaşamın her anında karşılaşılan bu deneyimler ile toplumsal cinsiyet algısı sürekli olarak pekiştirilerek güçlendirilir, böylece toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinliği ve kalıcılığı artırılır (Altun, 2019).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeklerin, cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun, eşit haklar ve fırsatlar elde etmesini savunan temel bir insan hakları ilkesidir. Bu kavram, yalnızca kadınların değil erkeklerin de sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda ayrımcılığa uğramadan, eşit fırsatlar içinde yaşamalarını hedefler. Toplumsal cinsiyet eşitliği, iş gücü piyasasından eğitim fırsatlarına, kentsel hizmetlerden yararlanma düzeyinden adalet, sağlık hizmetlerinden aile içi rollere kadar her alanda bireylerin cinsiyetlerinden bağımsız olarak değerlendirilmesini gerektirir.

Toplumsal yaşamın düzenlenmesi adına politikalar üreten başta devletler olmak üzere bölgesel ve yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri,

meslek odaları ve iş dünyası çatı kuruluşları, şirketler gibi kurumsal yapıların, toplumsal cinsiyet eşitliğini hedeflemeleri, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan politikalar uygulamaları ve mekanizmalar kurmaları, toplumsal sorunların azalmasına ve tüm bireylerin eşit bir yaşam sürdürmelerine katkı koyacaktır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Yerel Yönetimlerin Konusu mudur?

Yerel yönetimler özelinde belediyeler; geleneksel rollerinin yanı sıra çağdaş yönetim anlayışının getirdiği yeni rolleri kapsamında toplumun farklı kesimlerine yönelik, sosyal, kültürel, sağlık, eğitim hizmetleri sunmak; yerel kalkınmaya ivme kazandıracak çalışmalara öncülük etmek ve/veya ortaklıklar geliştirerek kalkınma projelerini hayata geçirmek; kentin üretim kapasitesini geliştirmeye ve istihdam artırıcı kararları hayata geçirmek gibi politikaların sahibi olmuştur.

Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde karar alıcı birimler, ortaya koydukları tüm politika kararlarının tasarlama, yürütme, kontrol, izleme ve değerlendirme aşamalarında; ekonomik, sosyal, politik ve kültürel alanların tümünde toplumsal cinsiyet perspektifinden bakmalıdır. Sadece kadına

yönelik politikaların yetersizliği deneyimlerle görülmüştür, bu politikalar kadınlara yaratılan alanlar içinde, sınırlandırılmış bütçe, insan kaynağı ve eylemliliklerle gerçekleşir ve sonuçları itibarıyla sınırlı etkiler yaratır. Bu sebeple kente ilişkin tüm politikaların cinsiyet eşitliği gözetilerek tasarlanması ve uygulanması gerekir. Kadınlara yönelik açılan meslek edindirme-hobi kurslarının, kadınların birlikte vakit geçirme, toplumsal cinsiyet rolleri gereği yapmak zorunda kaldıkları bakım işlerinden ve ev içi sorumluluklarından bir süreliğine azade olma gibi yararları vardır. Ancak söz konusu eğitimler planlanırken, kadınların ihtiyaçları, talepleri ve öncelikleri belirlenerek hangi kursların, hangi bölgede, hangi kadınlara yönelik açılacağı ve zamanının ve süresinin kadınların katılımını artıracak şekilde planlanmasının, söz konusu kurslara ayrılacak kaynakların daha etkin sonuçlar yaratması açısından da önemi vardır. Bu şekilde planlanan kurslara katılım daha yüksek ve kursiyerlerin kazanımları da daha fazla olacaktır. Sadece kadınlara yönelik olmayan kentsel hizmetler arasında, pazar yerlerinin belirlenmesi, fiziki planlamasının yapılması, otobüs duraklarının yerlerinin belirlenmesi, parkların ve çocuk oyun alanlarının planlanması gibi çok sayıda hizmette, kadınların güvenlik, tuvalet, söz konusu alanlara giriş-çıkış koşulları, erişilebilirlik gibi konularda da

ihtiyaçları, öncelikleri ve talepleri erkeklerinkinden farklıdır. Geleneksel roller (kahve, bar önüne durak yapılması...), bakım emeği yükü (engelli, yaşlı ve çocuk bakımı sebebiyle tekerlekli araba ve pazar arabaları kullanımı...) gibi örnekler aslında yerel yönetim politikalarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl etkilediğini göstermektedir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Savunuculuğunda Yerel Deneyim Örneği: YUKADER Pratiği

Yerelde savunuculuk yaparken kadın örgütlerinin yaşadığı en önemli zorluklardan biri, ekonomik güçsüzlükler ve ilişkilerin sürekliliğinin sağlanması, strateji ve önceliklerin belirlenmesi, savunuculuk yol haritasının planlanarak hareket edilmesi gibi kapasite eksikliği yani kısaca beceri ve kaynak yetersizliğidir. Diğer sivil toplum örgütleri gibi, kadın örgütleri de çoğu zaman bu sorunları fon kaynaklı projeler yaparak aşmaya çalışır. Ancak, projelerin hem bütçelerinin hem de sürelerinin sınırlı olması, yapılan işlerin etkisini de sınırlayabilir. YUKADER, yürüttüğü projelerde hem biriktirdiği deneyimi hem de elde ettiği bilgiyi üst üste koyarak bir sonraki projeyi tasarlama yoluna giderek bu riski azaltmaya çalıştığını belirtmektedir. Buradan hareketle, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarının

kurulması ve kadına yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele konusunda farkındalık çalışmaları yürütülmesi amacıyla yürüttüğü Cinsiyet Eşitliği için El Ele Projesi'ni yürütmüştür. Bu proje deneyimi ve çıktılarını baz alarak kentteki ihtiyaçların kurumsal mekanizmalar aracılığıyla geliştirilmesi için yerel yönetimlere yönelik kapasite güçlendirme çalışmalarını içeren Cinsiyete Duyarlı Kent Hakkari Projesi'ni uygulamıştır. Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği temelinde yaşadığı haksızlıklara karşın sözü geçen projeler kapsamında yürütülen çalışmalar bu kısımda ele alınmıştır.

Cinsiyet Eşitliği için El Ele Projesi⁴

Eşitliğe Duyarlı Kent Hakkari Projesi, YUKADER'in kentte daha önce yürüttüğü çalışmaların sonucunda toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda belirlenen ihtiyaçları gidermeyi hedeflemiştir. YUKADER, 2022'de yürüttüğü "Cinsiyet Eşitliği için El Ele Projesi" kapsamında bölgedeki toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalıkların artırılması, kadına yönelik şiddet konusunda koruma mekanizmalarının desteklenmesi ve kadına yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmesine yönelik faaliyetler yürütmüştür.

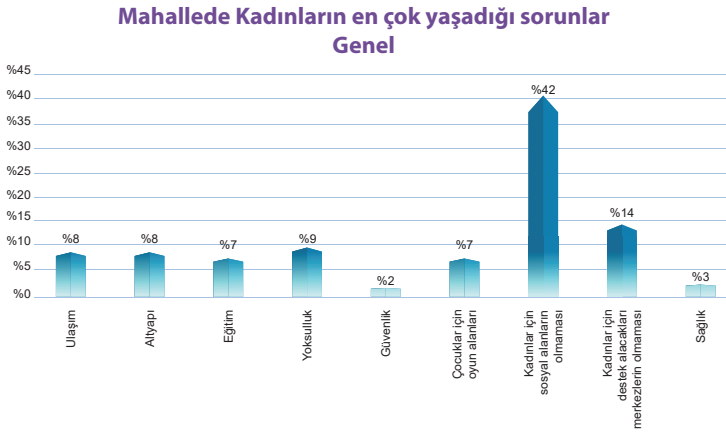
4 Bu alt başlık, dernekten edinilen proje saha raporunun özeti niteliğindedir.

Hakkâri ilinin Yüksekova, Şemdinli ve Çukurca ilçeleri ile 5 köyünde gerçekleştirilen hane ziyaretleri aracılığıyla 502'si kadın ve 300'ü erkek olmak üzere 802 kişiyle yapılan anket çalışması ile seçilen bölgelerdeki kadın ve erkeklere demografik yapı, eğitim durumu, çalışma hayatı, sosyal hayat, geleneksel değerler ve kadın hakları başlıklarını içeren sorular sorulmuştur. Bu saha çalışması, bölgede yaşayan kadın ve erkeklerin bu konulara dair farkındalık seviyesini verilerle ortaya koyma amacı taşımaktadır. Katılımcıların kadına yönelik şiddet bakış açıları toplumsal cinsiyet perspektifinden anlaşılmasına çalışılmıştır. Katılımcıların hakların kullanım düzeyi, toplumsal cinsiyet algısı ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularındaki fikirleri ve yorumlarının analiz edildiği bu çalışmanın, aynı zamanda YUKADER ve diğer kurumların gelecekte yürütecekleri çalışmalara da ışık tutması beklenmektedir.

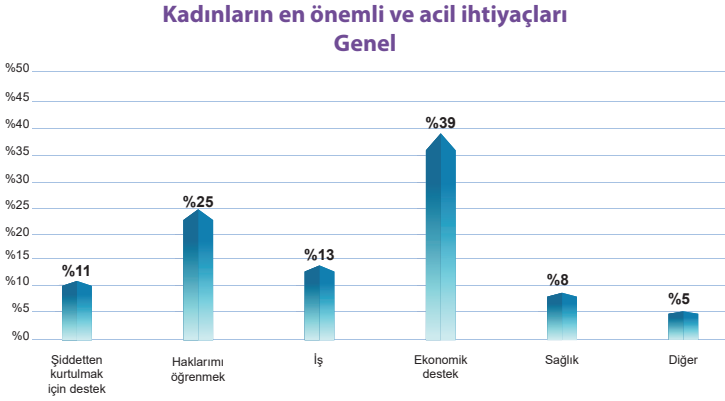
Kadınlarla yapılan anketlerde, yaşanan mahallenin en önemli sorunları sırasıyla altyapı (%27), çocuklar için oyun alanı eksikliği (%24), yoksulluk (%16) ve ulaşım (%14)'dir.

Mahallede kadınların en çok yaşadığı sorunların başında, mahallede kadınların sosyal alanlardan yoksun olmaları gelmektedir. Bunu, kadınların destek alacakları merkezlerin olmaması izlemektedir.

Saha çalışmasına katılan kadınların en önemli ve acil ihtiyaçları, ekonomik güçsüzlüklerinden kaynaklı destek almak ve kadın olmalarından kaynaklı yaşadıkları zorluklar karşısında haklarını öğrenmek ve maruz kaldıkları şiddetten kurtulmak için destek mekanizmalarından yararlanabilmek şeklinde belirlenmiştir. Her iki tablodaki bulgular, hem merkezi hem de yerel yönetimlerin bölgede kadınlara yönelik yürütecekleri çalışmalar için veri niteliğinde değerlendirilmeli, politikalar bu veriler ışığında belirlenmelidir.

Grafik 1: Mahallede yaşayan kadınların en çok yaşadıkları sorunlar

Grafik 2: Saha çalışmasında katılan kadınların en önemli ve acil ihtiyaçları

Bu proje kapsamında yürütülen saha çalışması göstermiştir ki, bölgede yaşayan evli kadınlar arasında çocuk yaşta evlilik oranı oldukça yüksektir (18 yaş altı evlilik oranı %35). Çalışmaya katılan kadınların yarısından fazlası, ortaokul ve altı eğitim düzeyindedir, ancak 20-30 yaş arası genç kadınlarda öğrenim düzeyinin oranının arttığı görülmüştür.

Kadınlar arasında gelir getirici bir iş yaptığını söyleyenlerin sayısı oldukça azdır. Çalışan kadınların çoğu gündelik yevmiye usulü, sigortası ve düzensiz işlerde çalışmaktadır. Herhangi bir işte çalışmayan kadınların yarısına yakını çalışmak istese de iş bulamadığını belirtmiştir. Bölgede kadınlara yönelik iş imkânlarının yaratılması, iş dünyasının pozitif ayrımcılık yapmaya teşvik edilmesi, iş

garantili mesleki eğitimler ve benzeri kurslarla kadınların iş bulma kapasitelerinin artırılması hem yerel yönetimler hem de merkezi idarenin ortak çalışmalar yapması ile mümkün olabilir.

Kadınların miras hakkından yararlanamadığı, yararlananlarından erkeklerden daha az oranda yararlanabildiği (%50'den fazla bir oranda), araştırmanın başka bir bulgusudur. Kadınlar, miras haklarını hangi mekanizmalar aracılığıyla talep edebilecekleri konusunda bilgiye sahip değildirler.

Araştırmanın erkek katılımcılarının büyük çoğunluğu, (%80) miras hakkı konusunda erkeğe 2 hak, kadına 1 hak şeklinde Medeni Kanun'a aykırı bir şekilde cinsiyetçi bir tutum sergilemişlerdir. Yaşanan hane mülkiyetlerinin de çok yüksek oranda erkeklere ait olduğu görülmektedir.

Araştırmabulguları, kadınların şiddete uğradığına dair farkındalık düzeyinin oldukça yüksek (%88) olduğunu gösterse de kadınlar, şiddetten kurtulmak için bir çaba gösteremediklerini belirtmişlerdir. Bunun en önemli sebebini, korku olarak ifade eden kadınlar, kadınların geleneksel rollerden ve aile baskısıyla şiddete razı olduklarını belirtmişlerdir. Şiddete uğradıklarında ilk başvurdukları aileleri olmakta, bunu mahkeme ve karakol başvuruları izlemektedir. Kadın kuruluşlarına başvurulduğunu ifade eden kadınların oranı oldukça düşüktür.

Şiddet türleri arasında ilk olarak psikolojik şiddet, ardından da fiziksel şiddete uğradıklarını belirten kadınlar, en az cinsel şiddetten söz etmişlerdir.

Araştırmaya katılan erkeklerin yarısına yakını bölgede kadına yönelik şiddet olmadığını savunsa da erkek tarafından uygulanan sözel şiddete yoğun olarak rastlandığı (%70) gözlemlenmiştir. Bunu ekonomik şiddet takip etmektedir, zira ailenin geçiminden sadece erkeklerin sorumlu olması gerektiğini düşünen geleneksel bakış açısı, %67 oranla kadının çalışma hayatında olmasını uygunsuz bulduğunu belirtmiştir. Bölgede yoksulluk ve yoksunluklar göz önüne alındığında, kadının çalışmasını engelleyen bir erkek egemen sistemin güçlü bir şekilde varlığını sürdürdüğünü belirtmek gerekir. Psikolojik şiddet, erkek katılımcılar arasında kadınların en çok maruz kaldığı şiddet türleri arasında 3. sırada (%59) belirtilmiştir.⁵

Araştırmanın şiddete ilişkin bulguları, kadınların farkındalıklarının artırılmasına, haklarını ve şiddete uğradıklarında atacakları adımları öğrenmelerine ve bu adımları attıklarında ilgili kurumlar tarafından destek ve koruma bulmalarının sağlanmasına ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

5 Araştırma yürütülürken şiddet türleri katılımcılara örneklerle açıklanarak soruları yanıtlamaları istenmiş, bu sırada feminist metodolojide geçen, "araştırma aynı zamanda savunuculuk ve farkındalık çalışması niteliğindedir" yaklaşımına uygun şekilde erkeklerle yönelik şiddet konusunda farkındalık çalışması da yapılmıştır.

Yaş grupları, eğitim düzeyleri, evlilik yaşları ve nasıl evlendikleri, ekonomik bağımsızlıklarının olup olmadığı, şiddete uğrama durumları, miras hakkı gibi yasal haklarından yararlanıp yararlanmadıkları gibi çok sayıda farklılaşan özellikleri ile kadınlar, aslında homojen olmayan bir yapıya sahiplerdir. Bu farklılaşan özellikleri, kadınların ihtiyaç duydukları destekleri ve taleplerini de farklılaştırır. Özellikle yerel yönetimlerin sorumluluk alanındaki kadınlarla ilgili veriye dayalı bilgiye sahip olması, doğru kararlar alarak kamu kaynaklarını etkin kullanmasına ve kadınların ihtiyaçlarını karşılarken eşitlikçi bir kent yaratmalarına katkıda bulunacaktır. Kadın örgütleri ile yapılacak işbirlikleri sayesinde yürütülecek saha çalışmalarının düzenli ve belli aralıklarla yenilenmesi, elde edilen veriler ışığında varsa alınması gereken yeni bir tedbir, karar veya kadın-erkek eşitlik merkezleri gibi mekanizmaların kurulması gerekir.

Eşitliğe Duyarlı Kent: Hakkari Projesi

Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yürütülen çalışmaların belirlenen sorunlar ve ihtiyaçlar temelinde birbirini takip eden süreçlerde sürdürülebilirliğinin sağlanması, kalıcı çözümler elde edilebilmesi için gereklidir. Bu çalışmada örnek olay olarak ele alınan Hakkari bölgesi için daha önce yürütülen, merkezi ve yerel yönetimlere de yol gösterici nitelikte sonuçların elde edildiği saha çalışmalarının bulguları bir önceki bölümde paylaşıldı. Bu bulgular ışığında hazırlanan “Eşitliğe Duyarlı Kent: Hakkari Projesi”, bugüne kadar tespit edilen ihtiyaçlar ve sorunların yerel yönetimlerin kent politikalarının cinsiyete duyarlı tasarlanması ve uygulanması ile giderilmesine katkı koymayı amacıyla bir saha araştırması içermektedir. Bu proje, yerel yönetimlerde karar alıcı konumdaki belediye başkanları, başkan yardımcıları, birim amirleri ve belediye meclis üyelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği ve politikalarına yaklaşımlarını belirlemeyi, belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliği uygulamalarına yönelik birimler kurulmasına yönelik savunuculuk çalışmaları yürütmeyi, yerel eşitlik eylem planları yapılmasına katkıda bulunmayı ve bir kadın örgütü olarak kendisinden başlayarak yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet alanında kapasitesini güçlendirmeyi içerir. Bu amaçla, projenin saha araştırması ile belirlenen

başlıklarda eğitimci eğitimleri düzenlenmiş, eğitimi tamamlayan eğitimci belediyelerde karar alıcılara eğitimler düzenlemiştir. Böylelikle, hem derneğin farkındalık düzeyinde hem de belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği kapasitelerinde artış hedeflenmiştir. Eğitim alan 16 kişilik karma grup içinden 10 eğitimcinin düzenlediği eğitimlere 215 karar alıcı katılım sağlamıştır.

Eğitici Eğitiminden Görüntüler

Eğitici Eğitiminden Görüntüler

Araştırma kapsamında ukurca, şemdinli, Esendere ve Yüksekova belediyelerinde çalışan atanmış ve seçilmiş karar alıcılarla anket ve odak grup görüşmeleri yapılmıştır. Anketlerle elde edilecek olan niceliksel verinin yanı sıra odak grup görüşmelerine katılan karar alıcılarla, hem toplumsal cinsiyet eşitliğine bireysel bakış açıları hem de yerel yönetim olarak meseleye politik yaklaşımları derinlemesine analiz edilmiştir.

Esendere Belediyesi Odak Grup Görüşmesi

Toplam 3 belediyede 75 karar alıcı odak grup görüşmesine katılım sağlamıştır. 275 karar alıcı ve belediye çalışanı ile yapılan anketlerin ilçe nüfusları ve belediyelerin insan kaynağına göre dağılımı dikkate alarak katılımcı sayıları önceden belirlenmiştir. Buna göre, Yüksekova Belediyesi toplam katılımcıların %53.8'ini, Şemdinli Belediyesi %22.9'unu, Çukurca Belediyesi %16.7'sini ve Esendere Belediyesi %6.5'ini oluşturmaktadır. Söz konusu belediyelerde karar alıcıların önemli bir çoğunluğu erkeklerdir, bu sebeple ankete katılımı da kadın katılımı düşük oranda (%13.5) gerçekleşmiştir. Esendere Belediyesi'nde sadece 1 kadın çalışan vardır. Anketörlerden anket

uygulamasında belediye bazında gözlemlerini not almaları istenmiştir. Anketörlerden biri, Şemdinli Belediyesi'nde ankete katılanların yaşlı ve erkek ağırlıklı olmasının, toplumsal cinsiyet konusunda yürütülen bir çalışmaya yaklaşımlarını olumsuz etkilediğine notlarında yer vermektedir. Erkek anketörün konuşmayı başlatması ve soruları sorması ile katılımın sağlanabildiği, katılımcıların daha sonra kadınlarla konuşmaya başladığı yine notları arasında yer almaktadır.

Kentsel hizmet ve politikaların hem karar alıcıları hem de uygulayanlarının erkeklerden oluşması, kararlar ve politikaların erkek bakış açısıyla oluşmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir deyişle, erkeklerin çalışan veya karar alıcı konumunda olmaları, kadınların ihtiyaç, öncelik ve tercihlerinin göz ardı edilmesine yol açmaktadır.

Şemdinli Belediyesi Odak Grup Görüşmesi

Grafik 3: Belediye karar alıcılarının toplumsal cinsiyet kavramına aşina olma durumları

Toplumsal cinsiyet kavramını daha önce duyduğunu belirten karar alıcılar, toplam katılımcıların yarısından fazlasını (yaklaşık %59) oluşturmaktadır. Bu soruya olumsuz yanıt verenlerin oranı, kent yönetiminin ana aktörü olan belediyelerde toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların benimsenmesinin önündeki en büyük engellerdendir.

Toplumsal cinsiyet kavramından başlayarak yapılacak her türlü eğitim, atölye, savunuculuk ve farkındalık çalışmasına duyulan ihtiyacın büyüklüğü hakkında da fikir vermektedir. Bu çalışmada düzenlenen eğitimler sırasında yöneltilen sorulara katılımcılar, kadın denilince “anne, abla, ev hanımı, çiçek, toplumsal öğretim” erkek denilince “güç,

iş, baba, odun, yemek hazır mı, yardımcı eleman, evin direği” gibi yanıtlar vermişlerdir. Feminizmi “kadın-erkek eşitliği, tabulardan sarılmış birey, kadın ordusu ve erkek düşmanı” olarak tanımlayan katılımcıların toplumsal cinsiyet kalıplarına güçlü bir şekilde sahip oldukları gözlemlenmiştir.⁶

Araştırma kapsamında daha önce toplumsal cinsiyet kavramını duyduğunu belirtilen katılımcılara kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin sağlanabilmesi için öncelikli 3 politikanın neler olduğu sorulmuştur. Bu sorunun yanıtında, en yüksek orana (%6.2) sırasıyla, işe alımlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, erken yaşta evlilik ve anne olmasının önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması ile evde çalışan kadınların (eş, anne, kız kardeş vb.) sosyal güvenceye alınması önerileri sahiptir. Bunu, ücretsiz kreş ve gündüz bakımevlerinin açılmasına ve ekonomik kaynakların kadınların da ihtiyaçları dikkate alınarak kullanılmasına yönelik politika önerisi işe alımlarda kadın-erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik öneri ile birlikte yüksek oranda (yine %6) takip etmektedir. Bu önceliklendirmede yer alan önerilerin tamamı, aynı zamanda yerel yönetimlerin sorumluluğundaki görev alan ve politikaları ile uygulamaya geçebilecek niteliktedir.

6 Eğitimci Notları, Ağustos 2024.

Grafik 4: Katılımcıların daha önce kadın-erkek eşitliği ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitim durumları

Daha önce toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadın-erkek eşitliği eğitimlerine katılanların oranı sadece %17'dir. Araştırmaya dahil olan belediyelerde toplumsal cinsiyet kavramını duyanların az olmasının yanı sıra bu konuda eğitim alanların oranının daha da az olması, belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kapasite artışına ne denli ihtiyaç duyduklarına işaret etmesi bakımından önemlidir.

Katılımcıların eğitim konuları ve eğitim aldıkları kurumlar sorulduğunda, %28'i YUKADER'den toplumsal cinsiyet eşitliği, yerel yönetimlerde toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. Daha eşitlikçi yerel politikaların geliştirilmesi, belediyelerdeki karar alıcıların ve çalışanların toplumsal cinsiyete duyarlı olması ile mümkün

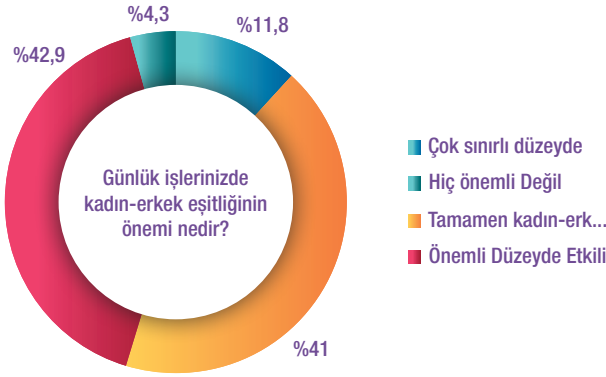
olacağından kentlerde YUKADER gibi kadın derneklerinin hem sayısının hem de yapabilirliğinin artmasının neden gerektiğini de açıklamaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılar, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP), kadın-erkek eşitliği, sporda toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın sağlığı KADES eğitimleri üniversite, Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye Belediyeler Birliği, Halkın Demokrasi Partisi Eğitim Akademisi, Unicef gibi farklı kurumlar tarafından düzenlenen eğitimlere katılım sağlamışlardır.

Daha önceki dönemlerde Yüksekova ve Şemdinli Belediyesi'nden toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda seminer ve mentorlük desteği aldıklarını belirten katılımcılar, ancak sonradan belediyeye kayyım atanması sonrasında bu desteklerin verilmediğini hem anketler sırasında hem de yapılan odak grup görüşmesinde vurgulamışlardır.

Yüksekova Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi

Son dönemlerde ülke gündeminde sıklıkla konu edinilen toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına karşı söylemlerin etkisi, katılımcıların kadın-erkek eşitliğinin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına karşı verdikleri tepkilerde karşılık bulmuştur. Ankette, katılımcıların neredeyse tamamı (%84) günlük işlerinde kadın-erkek eşitliğini önemli bulurken toplumsal cinsiyet kavramını bilmediklerini belirtmişlerdir.

Grafik 5: Günlük işlerde kadın-erkek eşitliğinin önemi

Günlük işlerinde kadın-erkek eşitliğini önemseyen katılımcılardan, belediyelerin çalışma alanları ve aldıkları kararlar ile gündelik yaşamın politikasını etkileme gücü düşünüldüğünde, kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılması gerektiğini ve belediyenin çalışma alanı ile çok alakalı olduğunu

düşünenlerin oranı, toplamda %40.7 düzeyine kalmaktadır. Bunun karşısında belediyelerin çalışma alanının kadın-erkek eşitliği ile hiç ilgisi olmadığını veya çok sınırlı bir ilgisi olduğunu düşünen karar alıcıların oranı %60'a yakındır. Belediyelerin çalışma alanının yurttaşların günlük yaşamlarındaki etkisi ve payı dikkate alındığında, kendileri de hem yurttaş olarak belediye hizmetlerinin yararlanıcısı hem de çalışan ve karar alıcı olarak bu hizmetlerin planlayıcısı ve uygulayıcısı olan katılımcıların, her iki soruya verdikleri yanıtlar arasındaki bu fark, kurumların yereldeki eşitliğin sağlanması konusunda ne denli güce sahip olduklarının farkında olmadıklarını işaret etmektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği veya katılımcıların ifadesiyle kadın-erkek eşitliğine ilişkin yürütülecek farkındalık çalışmalarına çok ihtiyaç vardır.

Şemdinli Belediyesi Kadın Koordinasyon Toplantısı

Yerelden Güce: Eşitlik Mücadelesinde Belediyelerin Rolü (Nerede?)

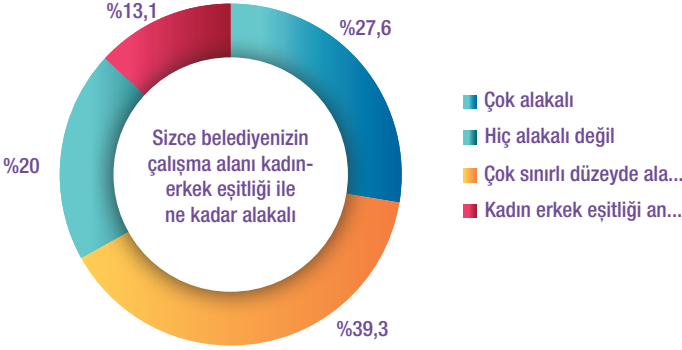

Çukurca Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi

Çukurca Belediyesi Strateji Belirleme Toplantısı

Araştırmanın yapıldığı belediyelerde yürütülen görüşmelerde, 31 Mart seçimleri sonrasında henüz kurum içi eğitimlerin gündeme alınmadığı, Yüksekova Belediyesi haricinde diğer belediyelerin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitim verme konusunda bir tasarrufları olmadığı öğrenilmiştir.

Grafik 6: Belediyenin çalışma alanı ile kadın-erkek eşitliğinin ilgisi

Belediyenin çalışma alanı bütünüyle değerlendirildiğinde, kadın-erkek eşitliği ile alakasını yüksek bulan katılımcılar, çalıştıkları birim ile ilişkilendirirken daha düşük bir bağlantı kurmuşlardır. Hatta, çalıştıkları birimin kadın-erkek eşitliği ile hiç alakalı olmadığını düşünenlerin oranı %36'dır. Buna, çok sınırlı düzeyde alakalı bulanların oranı eklendiğinde toplamda %65'i bulan bir ilgisizlik tespiti vardır. Bu durum, gündemine kadın-erkek eşitliği veya toplumsal cinsiyet eşitliğini alan belediyelerin, söz konusu çalışmaları genelde sosyal yardım işleri, kültür ve sosyal işler veya kadın ve aile hizmetleri gibi sadece bir müdürlük bünyesinde gerçekleştirmesinden kaynaklanabilir.

Eşitlik birimleri, kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı yaşadıkları sorunların giderilmesi için şiddetle mücadele, hizmetlere

erişimde eşitsizlikler, hukuki danışmanlık, kadınların güçlenmesine yönelik eğitimler vb. farklı başlıklarda kadınlara destek hizmetleri sunmak amacıyla belediyelerin bünyesinde kurulan yapılardır. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği (CEİD)'in 2021 yılında hazırladığı Belediye Eşitlik Birimleri Mevcut Durum Analizi'ne göre, Türkiye'de 30 büyükşehir belediyesinin sadece 10 kadın danışma merkezi, 10'u kadın sığınma evi hizmeti vermektedir. Aile Danışma Merkezi, Aile Destek ve Eğitim Merkezi, Kadın Yaşam Merkezi gibi farklı adlandırmalar ile hizmet veren belediye sayısı 9'dur. Bu merkezlerde kadınlara danışmanlık hizmeti (Trabzon, Konya), hobi ve mesleki kurslar (Kahramanmaraş ve Şanlıurfa) verilmektedir. Bazı büyükşehir belediyeleri, kadın sığınma evi için mekan, bina veya arsa tahsisi yaparak işletmeciliğini ASHB'na devretmiştir. Bazı kadın danışma merkezlerinde ağırlıklı sosyal yardım hizmeti sunulmaktadır.⁷

Kadınların ekonomik özgürlüklerinin, sosyal ve siyasal yaşama katılımlarının önündeki en büyük engellerden biri, ücretsiz bakım emeğidir. Belediyelerin kreş, engelli ve yaşlı bakım hizmetleri, kadınların bakım emeğini kamu hizmeti olarak

7 Belediye Eşitlik Birimleri Mevcut Durum Analizi, 2021. <https://ceidizler.ceid.org.tr/Belediye-Esitlik-Birimleri-Mevcut-Durum-Analizi-i226> Erişim Tarihi: 25.10.2024.

ikame ettiğinden, belediyelerin söz konusu hizmetleri sunup sunmaması, kentteki eşitlikçi politikaların ne düzeyde geliştiğini de işaret eder. CEİD'in 30 büyükşehir belediyesini kapsayan söz konusu araştırmasında evde bakım hizmeti veren belediyelerin 15'i Yaşlı Destek Programı (YADES) kapsamında yararlandıkları finansman desteği ile bu hizmeti sürdürmektedir. 14 belediyede kreş-oyun odası veya benzer isimde çocuk bakım hizmeti sunulmaktadır, 2'sinde kadınlar hobi ve meslek edindirme kurslarına devam ederken çocuklara bakım hizmeti verilmektedir. ⁸ Bu araştırmada belediyelerde karar alıcılar ve çalışanlarla düzenlenen görüşmeler ve eğitimler sırasında katılımcıların kadınların artık ev işi yapmadıkları, tüm ev işlerini makinelerin yaptığı, hatta halı bile yıkamadıkları gibi ifadeleriyle kadınların bakım emeği ve ev içi ücretsiz emeğini görmezden gelen yaklaşımlarıyla karşılaşmıştır. Bu durum, eşitlik birimlerinin kadın ve erkek gruplarına yönelik yürüteceği farkındalık çalışmalarının ne denli ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

8 Belediye Eşitlik Birimleri Mevcut Durum Analizi, 2021. <https://ceidizler.ceid.org.tr/Belediye-Esitlik-Birimleri-Mevcut-Durum-Analizi-i226> Erişim Tarihi: 25.10.2024.

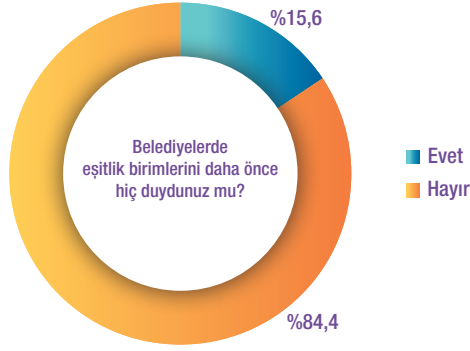
Yerelden Güce: Eşitlik Mücadelesinde Belediyelerin Rolü (Nerede?)

Tablo 1: Türkiye'de Eşitlik Birimi olan Belediyeler⁹

11	ADANA	Çukurova Belediyesi
22	ADANA	Seyhan Belediyesi
33	ANKARA	Çankaya Belediyesi
44	ANTALYA	Muratpaşa Belediyesi
55	BURSA	Bursa Büyükşehir Belediyesi
66	BURSA	Nilüfer Belediyesi
77	ESKİŞEHİR	Eskişehir Büyükşehir Belediyesi
88	ESKİŞEHİR	Odunpazarı Belediyesi
99	ESKİŞEHİR	Tepebaşı Belediyesi
110	İSTANBUL	Ataşehir Belediyesi
111	İSTANBUL	Avcılar Belediyesi
112	İSTANBUL	Beşiktaş Belediyesi
113	İSTANBUL	Beylikdüzü Belediyesi
114	İSTANBUL	Kadıköy Belediyesi
115	İSTANBUL	Kartal Belediyesi
116	İSTANBUL	Küçükçekmece Belediyesi
117	İSTANBUL	Şişli Belediyesi
118	İSTANBUL	Maltepe Belediyesi
119	İZMİR	Balçova Belediyesi
120	İZMİR	Bornova Belediyesi
221	İZMİR	Buca Belediyesi
222	İZMİR	Çiğli Belediyesi
223	İZMİR	Gaziemir Belediyesi
224	İZMİR	İzmir Büyükşehir Belediyesi
225	İZMİR	Karabağlar Belediyesi
226	İZMİR	Karşıyaka Belediyesi
227	İZMİR	Konak Belediyesi
228	İZMİR	Narlıdere Belediyesi
229	İZMİR	Selçuk Belediyesi
230	MERSİN	Mezitli Belediyesi
331	MERSİN	Mersin Büyükşehir Belediyesi
332	MERSİN	Mersin Yenişehir Belediyesi
333	MUĞLA	Bodrum Belediyesi
334	SAMSUN	Atakum Belediyesi
335	TRABZON	Ortahisar Belediyesi

⁹ Beleden Eşitlik Birimleri Mevcut Durum Analizi, 2021. <https://ceidizler.ceid.org.tr/Belediye-Esitlik-Birimleri-Mevcut-Durum-Analizi-i226> Erişim Tarihi: 29.10.2024.

İlk kez 2006 yılında kurulmaya başlanan ve özellikle uluslararası süreçlere katılımında ülkelerin farklı başlıklarda raporlamalarında yer almasıyla birlikte cinsiyet eşitliği parametrelerinin önem kazanmasıyla gündeme gelen eşitlik birimleri, halihazırda 34 belediyede mevcuttur.

Grafik 7: Belediyelerde karar alıcıların eşitlik birimlerini duyma oranları

Hakkari bölgesinde yürütülen araştırma kapsamında belediyelerde karar alıcılara belediyelerde eşitlik birimlerini daha önce duyup duymadıkları sorulmuştur. Katılımcıların çok önemli bir kısmı (%84), bu araştırma sırasında eşitlik birimlerinden haberdar olmuşlardır. Katılımcıların %20'si tarafından, belediyenin eşitlik birimlerinin kadın-erkek eşitliği ve kadının güçlenmesi, kadınların erkekler karşısındaki eşitsiz

durumunu gidermesi, kadına yönelik şiddeti ve kadın yoksulluğunu azaltacak olması bakımından katkı koyacağı düşünülmektedir. Belediyenin eşitlik birimi açmasının kadın-erkek eşitliğine ve kadının güçlenmesine herhangi bir katkısı olmayacağını düşünenlerin oranı, %6 civarındadır. Eğitimler sırasında katılımcılardan biri, kadın-eşitlik birimlerinin belediyelerde açılmaması gerektiğini savunmuş, bir diğer katılımcı kadın haklarını savunurken eşitlikten (toplumsal cinsiyet eşitliğini kastederek) söz edilmesinin ters tepkiye sebep olduğunu belirtmiştir.¹⁰

Eşitlik birimlerinin diğer belediyelerdeki sorumluluk ve hizmet alanları düşünüldüğünde, bölgedeki karar alıcılarının eşitlik birimine ilişkin farkındalık düzeylerinin bu denli düşük olması, başta kadın örgütleri olmak üzere bölgedeki kadınlar açısından eşitlik birimlerin kurulmasına yönelik yürütecekleri çalışmalar bakımından zorlu bir süreci işaret etmektedir.

Belediyenin kadın-erkek eşitliği birimleri, politikaları ve uygulamalarının olmadığını belirten katılımcılardan bir kısmı, odak grup görüşmeleri sırasında daha önce yürütülen çalışmaların bir önceki yönetim (kayyum) tarafından

10 Eğitimci notları 3, Temmuz 2024.

sonlandırıldığını, belediyenin yerel seçimler sonrası değişen yönetim anlayışı ile bu çalışmalarını yeniden başlatması gerektiğini belirtmişlerdir. Seçimler öncesinde kayyum atanmış olan Yüksekova Belediyesi'ni Hakların Eşitlik ve Demokrasi Partisi, Şemdinli Belediyesi'ni Adalet ve Kalkınma Partisi kazanmıştır. Her iki belediyede de karar alıcıların bir kısmı, yapılan görüşmelerde eşitlik birimi niteliğindeki merkezlerin yeniden açılmasını talep etmişlerdir. Belediyelere yapılan çalışma ziyaretleri sırasında bir meclis üyesi, eşitlik birimi açılmasına ilişkin yaklaşımını, "Gerçekten kadınlar için bir şeyler yapmak lazım. Ama belediye olarak bu sene çok bütçemiz yok. Ama bu çalışmayı biran önce yapıp kadınlar için bir yer açmamız lazım. Bu sefer meclis toplantısında ben de dile getireceğim." şeklinde ifade etmiştir.¹¹

Bölgedeki kadınların yürüttüğü lobicilik çalışmaları sonucunda, henüz proje sonlanmadan, Yüksekova Belediyesi Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü, Esendere Belediyesi Aile ve Kadın Hizmetleri Birimi, Çukurca Belediyesi Kadın Müdürlüğü'nü kurum bünyesinde oluşturmuştur. Çukurca Belediyesi başkanın seçim beyannamesinde yer verdiği kadın yaşam merkezi açmak üzere fon arayışına devam ettiğini görüşmelerde dile

11 Görüşmecinin belediye ziyareti sırasında aldığı gözlem notu, Temmuz 2024.

getirmiştir. Şemdinli Belediyesi Yüksekova Kadın Derneği İle işbirliği yaparak bu konuda çalışma yapmak istediğini belirtmiş, henüz kurum içi çalışmaları başlatmamıştır.

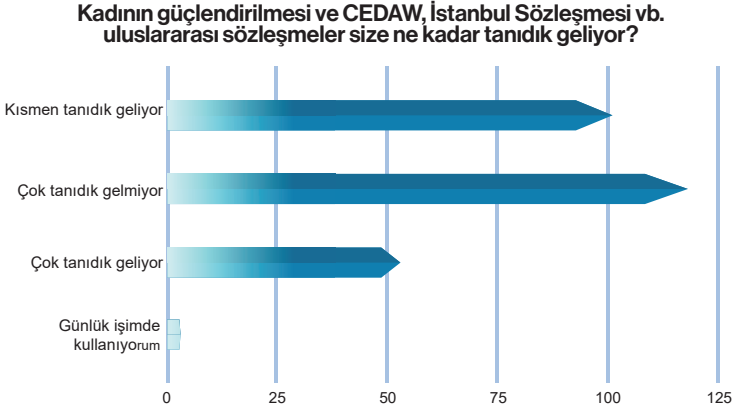
Yüksekova Belediyesi, proje kapsamındaki belediyeler arasından, Yerel Eşitlik Eylem Planı'nı hazırlayan tek belediye olmuştur. Bölgede kadın örgütlerinin sayısının artması ve kadınların birlikte yürütecekleri savunuculuk ve lobicilik çalışmaları ile belediyelerin eşitlikçi mekanizmalarının çoğalması, açılan merkezlerin işlev kazanması mümkün olabilir. Bölgenin siyasi yapısı da dikkate alındığında, kadınların siyasi partiler üstü bir yaklaşımla, toplumsal cinsiyet eşitsizliği karşısında dayanışmayı kurabilmeleri gerekmektedir. Hem ekonomik yoksunluk ve güçsüzlük hem de şiddet karşısında haklarına erişebilmeleri, kaynaklardan eşit yararlanabilmeleri ancak bu şekilde kurulacak bir dayanışma ile mümkün olacaktır.

Halihazırda araştırmaya dahil olan kentlerin hiçbirinde, araştırmanın yürütüldüğü dönemde, ne belediyelerin ne de bakanlığın bünyesinde kadın sığınma evi bulunmamaktadır. Odak grup görüşmeleri sırasında katılımcılardan biri, Şemdinli ilçesinde daha önce bir sığınma evi olduğunu, ancak daha sonraki yönetim tarafından kapatıldığını belirtmiştir. Sonrasında yapılan görüşmelerde

bu birimin Nujin Yaşam Evi adıyla kursların ve atölyelerin düzenlendiği, kadınlara psikolojik destek vererek yönlendirme çalışmalarının yapıldığı bir dayanışma merkezi olduğu öğrenilmiştir. Bu soruya verilen yanıtlar, kadın sığınma evine ilişkin belediye çalışanlarının ve karar alıcıların yaklaşımını da işaret etmesi bakımından önemlidir. Katılımcıların %32'si kadın sığınma evinin açılması gerektiğini belirtirken, geleneksel toplum yapısı sebebiyle, geniş ailelerden oluşan küçük bir toplum yapısının varlığından, olması halinde oraya sığınan olabileceği için, kadın sığınma evinin olmaması gerektiğini savunan katılımcıların oranı (%10'a yakın) hiç de az değildir. Karar alıcılar arasında kadına yönelik şiddeti meşrulaştıranlar da yer almaktadır. Bu proje sırasında düzenlenen eğitimlerde, katılımcılardan bazıları şiddete uğrayan kadınlar için “eşine yemek yapmıyor ve şiddet görüyor”, “şiddeti hak ediyor” gibi şiddeti haklı gören ve meşrulaştıran ifadeler kullanmışlardır.¹² Bir başka eğitimci notunda, katılımcılardan birinin kültürel olarak farklı bir coğrafyada yaşanması sebebiyle mini eteklerin giyilmesini doğru bulmadığı ve kadınların giyim tercihleri sebebiyle şiddete uğradıklarını söylediğini belirtmiştir. Kadına yönelik şiddet konusunda kadının da yarı yarıya suçlu olduğunu belirttikleri eğitimde, bölgede yakın zamanda

12 Eğitimci gözlem notları 1, Temmuz 2024.

yaşanan küçük yaşta ki çocuğa tecavüz vakasında, olayın görüldüğünden farklı olabileceğini, belki de aralarında bir ilişki olabileceğini belirten bir katılımcı olmuştur. ¹³ Erkek katılımcıların başka bir belediye de ki eğitimler sırasında da kadınların giyim tercihlerine müdahale etmekten çekinmedikleri görülmüştür. ¹⁴

Grafik 8: Katılımcıların kadın-erkek eşitliği konusundaki uluslararası sözleşmelere ilişkin bilgisi

Özellikle son dönemlerde Türkiye’de yürütülen İstanbul Sözleşmesinden çekilme tartışmalarına rağmen, katılımcıların yarısına yakını, toplumsal cinsiyet eşitliğini temel alan uluslararası sözleşmelerden

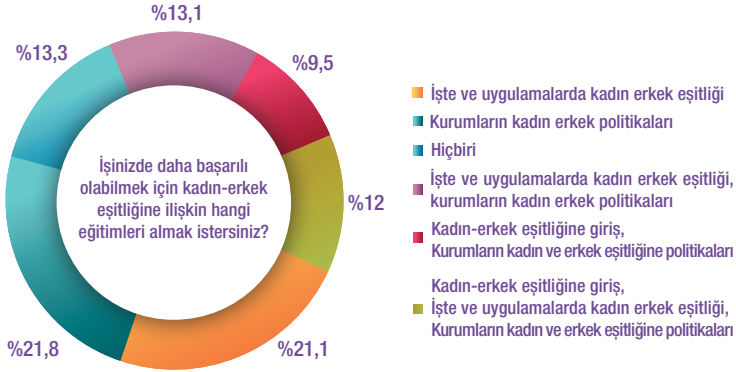
¹³ Eğitimci gözlem notları 2, Temmuz 2024.

¹⁴ Eğitimci gözlem notları 2, Temmuz 2024.

haberdar değillerdir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin küresel gündemin de bir parçası olduğu ve tarihsel birikimin bir yansıması olarak çok sayıda bölge ve devletin dahil olduğu uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alındığına ilişkin çalışmaların da belediyelerde yürütülecek çalışmaların kapsamına alınması gerektiğini işaret eder.

Kentlerde, özellikle kent yönetiminde ana aktör niteliğindeki belediyelerde düzenlenecek eğitim, atölye, seminer vb. çalışmalarla toplumsal cinsiyet eşitliği kapasitesinin artırılması, daha eşitlikçi kentlerde yaşayabilmek adına önemlidir. Bu amaçla, katılımcılara hangi konularda eğitime gereksinim duydukları sorulduğunda, katılımcıların %22'ye yakını kurumların kadın-erkek eşitliği politikaları, %21'i işte ve uygulamalarda kadın-erkek eşitliği, %13 civarı her iki konuda da eğitim almak istediğini belirtmiştir. Bu durum, belediyelerde karar alıcı pozisyonunda olan kişilerin, kurumun kadın-erkek eşitlik politikalarından haberdar olmadıklarını da göstermesi bakımından da dikkat çekicidir. İşinde daha başarılı olabilmek için kadın-erkek eşitliğine ilişkin herhangi bir eğitime ihtiyaç duymadığını belirten katılımcıların oranı da %13 olmuştur. Bu katılımcılar, kadın-erkek eşitliği meselesinin iş performansları üzerinde etkisi olmadığını düşünmektedirler. Katılımcılara, düzenlenecek eğitimler için en çok tercih ettiği 3 yöntem

sorulduğunda, tercih sıralaması değişse bile, neredeyse tüm katılımcıların ilk tercihi yüzyüze eğitimler olmuştur.

Grafik 9: Katılımcıların işlerinde daha başarılı olmak için kadın-erkek eşitliğine ilişkin istedikleri eğitim başlıkları

Kentte sivil toplum örgütleri ile belediyenin işbirliği düzeyini değerlendiren katılımcıların %37.4'ü ya bir ilişkinin olmadığını ya da çok zayıf düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle hak temelli çalışan sivil toplumun, belediyelerin hak temeli bakışını ve çalışma kültürünü oluşturmasına veya geliştirmesine katkı koyacağı bilinmektedir. Bu işbirlikleri sivil toplumun kamu kuruluşlarının çalışma biçimlerini anlamaları ve öğrenmeleri bakımından da yararlı olacaktır, böylelikle politikaları etkileme becerileri gelişecektir.

Belediyelere yapılan çalışma ziyaretleri sırasında karar alıcılar, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kadın örgütlerinin tam olarak ne yapmak istediğini ve belediyeden beklentilerini anlamadıklarını belirtmişlerdir. Belediye meclis üyelerinden biri sivil toplumun belediyeden beklentisine karşın yaklaşımını, “Sıfır sermaye ile başladınız ama her yıl karşımıza daha gelişmiş ve büyümüş bir dernek olarak geldiniz; biz kadın çalışmalarını hiç yapmadık tam olarakta ne yapmak istiyorsunuz anlamadım ama iyi bir çalışmaya benziyor. Bu meclis toplantısında bizzat ben kendim toplantıya getireceğim.” şeklinde ifade etmiştir.¹⁵

Saha araştırmasında ve belediyelerde karar alıcılara yönelik eğitimlerde Kürtçe ve Türkçe dilleri birlikte kullanılmıştır. Belediye karar alıcılarıyla yapılan odak grup görüşmelerinde de katılımcıların görüşleri her iki dilde de dile getirilmiştir. Anketler sırasında anketörlerden biri, katılımcıların kadının toplumdaki yerini kabul etmediğinden eğitim sırasında dile getirdiği toplumsal cinsiyet eşitliği kavramına da sıcak bakmadıklarını, ilk önce bunun soruları Türkçe sormasından kaynaklandığını düşünmesi sebebiyle Kürtçe devam ettiği halde, kavrama yabancılik çekmeye devam ettiklerini iletmiş; kadınlar için siz olsanız ne yapardınız

15 Görüşmecinin belediye ziyareti sırasında aldığı gözlem notu 1, Temmuz 2024.

sorusuna sadece ekonomik destekte bulunacaklarını belirterek yanıt verdiklerine saha gözlem notlarında yer vermiştir.¹⁶ Bir başka anketör, anketler yapılırken kadın katılımcıların kendileri ile yalnız görüşmek istediğini ve görüşme sırasında mevcut belediyenin kadın çalışması yapmadığını ve kendilerine de kadın olmalarından kaynaklı çalışma alanlarının yaratılmadığını dile getirdiğini notlarında belirtmektedir.¹⁷

Belediyeler, kadınların çalışma hayatına katılımını artırmak, ekonomik bakımdan güçlenmelerini desteklemek amacıyla meslek kursları düzenler. Cinsiyet Eşitliği için El Ele Projesi kapsamında yapılan saha çalışmasında erkek katılımcılar, yüksek oranda (%67), ailenin geçiminden sadece erkeklerin sorumlu olması gerektiğini, kadının çalışmasını uygun bulmadıklarını dile getirirken belediyelerin erkek karar alıcılarının da benzer bir tutum sergiledikleri görülmüştür. Eğitimcilerden biri notlarında, erkek katılımcılardan birinin kadınların ekonomik özgürlüğe ulaştığında erkeklere üstünlük tasladığını, bu sebeple kadının evde oturup çalışmaması gerektiğini, ev işini yapması gerektiğini, bunun kadınla erkeğin huzuru için daha önemli olduğunu savunduğunu belirtmiştir.¹⁸ Bölgedeki

16 Anketör notları 1, Mart 2024.

17 Anketör notları 2, Nisan 2024.

18 Eğitimci Notları 4, Ağustos 2024.

belediyelerde karar alıcı olan ve yurttaş kimliğiyle erkeklerin söz birliği yapmışçasına kadınları özel alana kapatmaları, aslında eşitlikçi kente doğru yaklaşmanın önündeki en büyük engeldir.

Eril tahakkümün bu güçbirliği karşısında yerelde kadın örgütlerinin yerel, ulusal ve uluslararası kadın dayanışması ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan mekanizmaların desteğiyle, zihniyet değişikliğini sağlamak amacıyla dirençli olmaları daha da önemli hale gelmektedir. Yerelde daha fazla kadının katılımıyla, siyasi partiler üstü bir yaklaşımla, kadın ve erkeklerin katılım sağladığı karma çalışmaların da yapıldığı, kentteki tüm karar alıcı ve uygulayıcı nitelikteki kurum ve kişileri de dahil ederek sürekli ve yaygın savunuculuk gerekir.

Bölgede yürütülen saha çalışmaları sırasında, karşılaşılan eril güçbirliğine karşın proje kentlerinde yaygınlaştırma çalışmaları kapsamında valilik, kaymakamlık, ilçe emniyet, milli eğitim ve sağlık müdürlükleri, sosyal hizmet merkezleri,, muhtarlıklar, sivil toplum örgütleri, siyasi partilerin ilçe başkanlıkları ve ticaret odası kadın girişimciler kurulu gibi farklı kurum ve kuruluşlar ziyaret edilerek sahadan elde edilen bulgular paylaşılmış ve kentte toplumsal cinsiyet eşitliği için kadınların talepleri paylaşılmış ve işbirliği çağrısı yapılmıştır. İlçelerde ayrıca kamu, sivil toplum ve belediyelerin

Yerelden Güce: Eşitlik Mücadelesinde Belediyelerin Rolü (Nerede?)

biraraya gelmesiyle oluşturulan kadın koordinasyon toplantıları düzenlenmiştir. Bu toplantılarda, bölgedeki kadın sorunları ve çözüm önerileri tartışılmıştır.

Yüksekova Kadınlarını Kadın Müdürlüğü İle İlgili Bilgilendirme Toplantısı

Yerel Yönetimlerde Yer Alan Köy ve Mahalle Muhtarları İle Buluşma

Bu proje özelinde, proje adımları ve uygulamalarının teker teker anlatılmasındaki amaçlardan biri de, kadın örgütlerine ve belediyelere toplumsal cinsiyet eşitliği alanında neyi nasıl yapabileceklerine ilişkin bir yol haritası sunmaktır.

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı- Eşitlikçi Kent için Öneriler

Yerel Yönetimlere Politika Önerileri

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak, yerel yönetimlerin her seviyede katılımcı, kapsayıcı ve sürdürülebilir bir yaklaşımla hareket etmesini gerektirir. Gerek yurttaşlarla gerekse belediyelerle yürütülen saha çalışmalarından da elde edilen bulgulara dayanarak yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyete duyarlı bir kent için atması gereken adımlara yönelik bazı önerilere yer verilebilir:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimleri düzenlenmelidir.
2. Kadın-erkek eşitlik birimleri kurulmalıdır.
3. Bütçelendirme sürecinde toplumsal cinsiyet eşitliği analizleri yapılarak kent bütçesinin yurttaşlar arasında daha adil dağılımı sağlanabilir.
4. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik hizmetler güçlendirilebilir.

5. Kadın istihdamını destekleyecek işbirlikleri geliştirilebilir. Bu kapsamda ücretsiz kreşler ve kadın yaşam merkezleri açılabilir.
6. Belediye meclislerinde, karar alma mekanizmalarında ve üst yönetim kademelerinde kadınların temsili güçlendirilmelidir.
7. Yerel yönetimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik performanslarını ölçmek amacıyla cinsiyet temelli veri oluşturularak hizmetlerin sunumu ve yapısı, kaynakların dağılımı cinsiyet bazında izlenebilir.
8. Kamusal alanda güvenlik önlemleri alınmalıdır.
9. Toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde geliştirilen kentsel projeler geliştirilebilir.
10. Yurttaşların karar alma süreçlerine etkin katılımı sağlanmalıdır.

Bu önerilerle yerel yönetimler, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ve kapsayıcı bir yaklaşımla hareket ederek daha adil bir toplum yapısının oluşmasına katkıda bulunabilir. Her bir önerinin başarılı bir şekilde hayata geçirilmesi için sürdürülebilir politikalar geliştirmek ve başta kadınlar ve kadın örgütleri olmak üzere tüm paydaşların katılımını sağlamak büyük önem taşır.

Kadın Örgütlerine Öneriler

Kadın örgütleri, bu kitapta ele alınan örnek çalışma kapsamında YUKADER projelerinde de olduğu gibi, toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kent yaratmak için önemli roller üstlenir. Kadınların haklarını savunan, toplumsal farkındalık yaratan ve yerel yönetimleri eşitlikçi politikalar benimsemeye teşvik etme amacı taşıyan kadın örgütleri, kentte yaşayan herkesin daha adil ve güvenli bir yaşam sürmesini sağlamak için çeşitli faaliyetlerde bulunabilir.

Kadın örgütlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bir kent yaratmak için yapabilecekleri çalışmalara ilişkin öneriler şunlardır:

1. Yerel yönetimlerle işbirliği yaparak lobi faaliyetleri yürütebilirler.
2. Kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında eğitimler düzenlemelidir.
3. Odaklandıkları kadın meselelerinde (şiddet, istihdam, kentsel haklar vb.) kadınlara yönelik destek ve danışmanlık hizmetleri sunabilirler.
4. Yerelde veya ulusalda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gündeme taşıyacak farkındalık kampanyaları düzenleyebilirler.

5. Odaklandıkları konularda belirli aralıklarla izlemeler veya konu bazlı araştırma ve raporlama yapabilirler.
6. Kadınları ve özellikle farklı kadınları (genç, engelli, yoksul gibi) kent yönetimine katılmaya teşvik edebilirler.
7. Yerelde halkla dayanışma ağları kurulabilir, kadın örgütlerinin sayısının ve çeşitliliğinin artmasına katkıda bulunabilirler.
8. Belediye meclislerinde eşitlik ihtisas komisyonu çalışmalarına katılabilir, eğer ihtisas komisyonu yoksa kurulması için savunuculuk çalışması yapabilirler.
9. Belediyelerin kadınlara yönelik daha fazla hak temelli hizmet sunması için lobicilik çalışmaları yürütebilirler.
10. Yerel ve merkezi seçim süreçlerine aktif katılım gösterebilirler. Kadın adayları destekleyerek, siyasi partilerde kadınların seçilebilecek sıralarda aday gösterilmesi için baskı unsuru olabilirler.
11. Bazı eğitim ve savunuculuk çalışmalarını kadın ve erkeklerin katılımı ile karma çalışmalar olarak düzenleyebilir, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda erkeklerin de farkındalığını artırmaya yönelik çalışmalar yapabilirler. Ancak, bu durumda kadınların uğradığı ayrımcılığı ve bunun giderilmesine yönelik yapılması

gerekenleri, erkeklerin kadınlara “anlattığı”, “öğrettiği”, “kadınlar adına konuştuğu” bir mecraya dönüşmemelidir, bu konuda kadın örgütlerinin dikkatli olması gerekir.

12. Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında, kadınlara hukuki destek, psikolojik danışmanlık ve sosyal destek sağlayabilirler.

Merkezi Yönetime Öneriler

Merkezi yönetimler (hükümet), toplumsal cinsiyete duyarlı kentler yaratmak için yasalar, politikalar ve kaynaklarla yerel yönetimleri desteklemelidir. Bu destek, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yolunda, hem yasal çerçeve oluşturulmasını hem de belediyelerin eşitlikçi projeler uygulayabilmeleri için ihtiyaç duyduğu kaynaklara erişimini kolaylaştırır. Merkezi yönetimler;

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği yasaları ve politika çerçevesi geliştirmelidirler.
2. Belediyelere mali destek sağlamalıdır.
3. Yerel yönetimlere yönelik eğitim ve farkındalık programları düzenlemelidir.
4. Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme sistemi geliştirmelidir.

5. Kadına yönelik şiddetle mücadele için ulusal bir strateji uygulamalıdır.
6. Kadın girişimciliğini ve istihdamı desteklemelidir.
7. Toplumsal cinsiyete duyarlı altyapı ve kentsel planlama teşvik programı uygulamalıdır.
8. Toplumsal farkındalık kampanyaları düzenlemelidir.
9. Veri toplama ve izleme mekanizmaları kurmalı; kurulan mekanizmaları desteklemelidir.
10. Uluslararası iş birlikleri ve hibe programları ile yapılan tüm çalışmalara destek sağlamalıdır.

Bu adımlar, merkezi hükümetin, bağımsız kadın örgütlerinin deneyim ve bilgisini dahil ettiği bir sistemle yerel yönetimlerle koordineli bir şekilde çalışarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamada etkili bir rol oynamasını sağlar. Belediyelerin eşitlikçi projeler geliştirmesi, kadınların güvenli, kapsayıcı ve destekleyici bir kentte yaşam sürmesine katkıda bulunur.

Sona Doğru

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusu her ne kadar ülke düzeyinde alınması gereken yasal düzenlemeler ve tedbirlerle şekillense de, yerel politikaların kadınların gündelik yaşamı üzerindeki etkileri yadsınamaz. Belediyeler, hizmet alanları itibariyle, anne karnından mezara yaşamın her diliminde sorumluluk sahibi olduklarından aldıkları kararlar ile yaşamı en hafifiyle yönlendirici bir role sahiptir. Bu rol, eşit bir temele dayanmaz ve kapsayıcılıktan uzak olursa, sadece hizmet verdiklerinin bir kısmının kolaylıkla erişebildiği bir nitelik taşır. “Herkes için hizmet” şeklinde maskelenen bu hizmet anlayışı, aslında ihtiyaçları ve talepleri “herkes”ten farklı olan “kadınları, gençleri, çocukları, göçmenleri yoksulları vb.” yurttaşları görmezden gelebilir. Bu görmezden gelme riskini ortadan kaldıracak anlayış, toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımla mümkündür.

Hakkari’de yürütülen bu proje, toplumsal cinsiyet eşitliğini yerel yönetimlerin politikalarına ve uygulamalarına entegre etmeyi hedeflemiş,

belediyelerdeki karar alıcıların toplumsal cinsiyet yaklaşımını güçlendirmek için önemli bir adım olmuştur.

Kavramsal çerçeveden yola çıkarak, proje boyunca toplumsal cinsiyet eşitliğinin sadece bir sosyal adalet meselesi değil, aynı zamanda daha kapsayıcı, etkili ve sürdürülebilir hizmet sunumu için bir gereklilik olduğu vurgulanmıştır. YUKADER'in deneyimleri ve saha araştırmaları, yerel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda önemli eksikliklerin olduğunu gösterirken aynı zamanda dönüştürülebilir potansiyelleri de ortaya koymuştur.

Araştırma bulguları şunu göstermektedir:

Hakkari'de kadınlar, belediye hizmetlerinden yeterince yararlanamamaktadır.

Hakkari'li kadınlar, özellikle haklarını bilme, şiddete karşı desteklenme, istihdam konusunda iş garantili kurslar vb. yoluyla sosyal güvenceli çalışma konusunda güçlenmeye, bu sırada ev içi ücretsiz bakım emeğinin kamusal hizmet olarak sunulmasına yani, ücretsiz kreşlere, yaşlı ve engelli bakım hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar.

Aynı zamanda karar alma süreçlerinde daha fazla temsil edilmeleri gerekir. Bir yandan bu ihtiyaçların diğer kentlerdeki kadınların ihtiyaçlarıyla

benzeştiği görülür, diğer yandan bu hizmetler, yine bir çok kentte belediyeler tarafından yeterince sunulmamaktadır.

Bu deneyim, sadece belediyeler açısından bir öğrenme süreci olmadı. Aynı zamanda YUKADER'in belediyelere yönelik yürüttüğü ilk proje olması sebebiyle, bir çok öğretici, zorlayıcı ve geliştirici yanı oldu. YUKADER aktivistlerinden biri, belediyede yaptığı görüşmelerde yaşadığı zorluklardan söz ederken, kadın activist olmaktadır ısrarını "Bu projeyi hayata geçirme yolunda yaşadığım her zorluk bana ilham kaynağı olmuş ve Hakkari'deki kadınların hayatlarına dokunabilme fırsatını bana vermiştir."¹⁹ sözleriyle ifade etmiştir. Bu ve daha nice deneyim, aslında kadın örgütlerinin kendi yerellerinde nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini de biriktiren ve anlatan bir süreci barındırması bakımından kendiliğinden öğreticidir. Yine de, YUKADER için bazı önerileri toplamak iyi olabilir.

Hakkari'nin kültürel, sosyal ve coğrafi yapısı göz önünde bulundurarak, toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarını bölgeye uygun yöntemlerle yürütmeye özen göstermesi önemlidir. Yani, yerelde halkın değerlerine saygı duyan, ancak eşitlik ilkesini merkeze alan iletişim stratejileri geliştirmesi, yereldeki olumlu yöndeki değişimi hızlandırabilir.

19 Görüşmecinin belediye ziyareti sırasında aldığı gözlem notu, Ağustos 2024.

Bölgedeki kadınların, özellikle yerel yönetimlerde ve sivil toplumda, meslek odalarında vb. liderlik rollerini üstlenmelerini teşvik etmek için kadın liderlik eğitimleri ve mentorluk programları düzenleyebilir. Böylelikle, kadınların karar alma süreçlerine doğrudan dahil olmasına katkıda bulunabilir.

Hakkari'nin yerel kaynaklarına ve potansiyeline dayalı kadın kooperatifleri, el sanatları, tarım veya turizm projeleri başlatarak kadınların ekonomik katılımını artırmasına katkıda bulunabilir.

Proje kapsamında belediyelerde yapılan eğitimlerin yanı sıra, bu tür farkındalık çalışmalarını okullar, köyler ve mahallelerde de düzenleyebilir, daha geniş bir kesime ulaşılmasını sağlayabilir. Özellikle erkeklerin de bu çalışmalara dahil edilmesi, ataerkiyi anlamak adına toplumsal bir bilinç oluşturacaktır.

Belediyelerle düzenli toplantılar ve ortak çalışma grupları oluşturarak toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinin yerel yönetimlerin hizmet planlamasına entegre edilmesini sağlayabilir. Ayrıca, bu projede yaptığı gibi, belediyelerde toplumsal cinsiyet eşitliği birimlerinin kurulması için savunuculuk yapmaya devam etmelidir.

Bölgedeki kadına yönelik şiddet vakalarını azaltmak için şiddetle mücadele mekanizmalarını güçlendirmek önemlidir. YUKADER, güvenli alanlar oluşturulması, psikolojik destek sağlanması ve farkındalık artırıcı kampanyalar düzenlenmesi için hem kamu kurumlarıyla hem de diğer STK'larla iş birliği yapabilir.

Hakkari'nin kırsal bölgelerinde yaşayan kadınlarla daha fazla etkileşim kurarak onların güvenini kazanmak ve ihtiyaçlarını anlamak önemlidir. YUKADER, bu kadınlarla dayanışmayı güçlendirecek sosyal etkinlikler, atölyeler ve buluşmalar düzenleyebilir.

Proje kapsamında elde edilen sonuçlar, Hakkari'deki diğer yerel aktörlerle ve komşu bölgelerdeki kadın örgütleriyle paylaşılabilir. Ayrıca, bu deneyimlerin bir model olarak sunulması için raporların ve başarı hikayelerinin yayınlanması, hazırlanan yayınlarının başka kentlerdeki kadın örgütleriyle buluşması sağlanmalıdır.

Özellikle genç kadınların örgütlenmeye ve projelere dahil edilmesi, toplumsal değişimi sürdürülebilir kılacaktır. Gençlere yönelik atölye çalışmaları ve sosyal medya gibi araçlarla bu kesime ulaşılabilir.

Proje sırasında yapılan saha araştırmaları, kadınların ihtiyaçlarını ve beklentilerini anlamada önemli bir araç olmuştur. Bu tür araştırmaları düzenli hale getirerek kadınların taleplerini sürekli izleyebilir ve değişen ihtiyaçlara uygun stratejiler geliştirebilir.

Bu öneriler, bir kadın örgütü olarak YUKADER'le proje süresince kurduğum ilişkiden edindiğim bilgiler ve izlenimler sonucu geliştirilmiştir. Ancak, önerilerin yine de sadece YUKADER'e mahsus olmadığını düşünüyorum. Tıpkı kadınlar gibi, kadın örgütleri de benzer sorunlarla benzer kısıtlamalar altında mücadele ettiklerinden, her bir önerinin önceliği ve önemi değişe de, hemen hemen bütün önerilerin bu alanda mücadele eden tüm kadın örgütleri için geçerli olduğunu düşünüyorum. Elbette ki, öneriler burada yer alanlarla sınırlı değil ve her zaman geliştirilmeye açıktır.

Bu proje, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik çalışmalar için hem yerel düzeyde hem de ulusal ölçekte değerli bir model olmuştur. Bu çalışmanın yalnızca Hakkari'de değil, diğer bölgelerdeki yerel yönetimler için de yol gösterici bir kaynak olacağına inanıyoruz.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasıyla ancak mümkün hale gelebilir. Bu kitapta sunulan bilgi, deneyim ve önerilerin, daha eşitlikçi bir toplum için atılacak adımlara ilham vermesini temenni ediyorum.

Kaynaklar

Altun, Derya (2019). Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımı ile Belediyelerde Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Politikalar Geliştirilmesi. TESEV Sürdürülebilirlik Tartışmaları. https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Surdurulebilir.Kalkinma.Yaklasimi.ile_.Belediyelerde.Toplumsal.Cinsiyete.Duyarli-.Politikalar.Gelistirilmesi.Derya_.Altun_.pdf. Erişim Tarihi: 12.11.2024.

Beauvoir, S. D. (1993). İkinci Cins 1 Genç Kızlık Çağı. (B. Onaran, Çev.) İstanbul: Payel Yayınları.

Şener, Ü., İnanç, B. & Tuncer, S. (2024). Belediyelerde Mevcut Durum Analizi: 30 Büyükşehir Belediyesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dair Bize Ne Söylüyor?. CEİD Yayınları. (<https://dSPACE.ceid.org.tr/handle/1/2376>) Erişim Tarihi: 26.11.2024

Yüksekova, Çukurca ve Şemdinli'de Toplumsal Cinsiyet Analizi, 2023. <https://www.yukader.org/portfolio/cinsiyet-esitligi-icin-ele-ele/>. Erişim Tarihi: 28.11.2014.

<https://www.icisleri.gov.tr/matra-projesi> Erişim Tarihi: 02.10.2024.

<https://demis.org.tr/page/demis-gender/> Erişim Tarihi: 02.10.2024.

Eğitimci Notları 1, Temmuz 2024.

Eğitimci Notları 2, Temmuz 2024.

Eğitimci Notları 3, Ağustos 2024.

Eğitimci Notları 4, Ağustos 2024.

Görüşmeci 1'in Gözlem Notu, Temmuz 2024.

Görüşmeci 2'nin Gözlem Notu, Temmuz 2024.

Anketör 1'in Notları, Mart 2024.

Anketör 2'nin Notları, Nisan 2024.

YUKADER
Yüksekova Kadın Derneği

Hollanda Kralliyeti

MATRA insan hakları fonu kapsamında desteklenmektedir.